

KULTŪRA

MENAS ✠ LITERATŪRA ✠ MOKSLAS

Veidrodis ir atspindys

Vienas iš popiežiaus Pranciškaus kalbose pavartotų simbolių, taikliai nusakančių šiandieninio žmogaus ir šiuolaikinės visuomenės pobūdį – veidrodis. Popiežius kalbėjo, kad neįdomu, neverta, nereikalinga gyventi žiūrint į veidrodį. Nes ką gi ten pamatysi? Ogi nieko daugiau, išskyrus save.

Ir galbūt mažos tuštybės žmogui atleistinos – na, juk iš esmės tai nieko blogo susišukuoti ar pasipuošti ir dirstelėti, kaip atrodo naujas drabužis ar nauja šukuosena.

Bet šįkart juk turime galvoje ne šias mažas tuštybes.

Egocentrizmas ir savimyla, pamažu perauganti į puikybę – štai kas yra šiuolaikinio žmogaus ir šiuolaikinės visuomenės skaudulys. Štai kas yra tas veidrodis. Ir tai netgi nėra traktuojama kaip bėda, kaip problema. Kaip šaltumo ir susvetimėjimo, nemeilės didėjimas – nes kuo daugiau žiūri į veidrodį, tuo daugiau matai savęs ir tuo mažiau regi kitus.

O juk būtent kituose žmonėse reikia ieškoti Dievo. Bylojančios kančios ir virpulingo džiaugsmo. Audringo priešinimosi ir tylios ramybės. Ir pilnatvės – tos pilnatvės, kuri ir tegali ateiti, kai tarnauji kitiems, o ne sau.

Veidrodis juk niekad nepasakys, kad tu esi menkesnis, prastesnis, kvailesnis už kitus. (Ypač jei labai prabangiai pasipuoši). Kad esi niekuo ne geresnis už kitus. (Koks įžaidimas pasitikėjimo savimi filosofijai!). Ir kad nėra jokios prasmės patikti ir įtikti tiems, kuriems tu nerūpi. Kad apskritai mes, stovintys prieš veidrodį su ištaigingomis eilutėmis ir nepriekaištingais makiažais, vaidiname mums primestą *svarbių žmonių* vaidmenį, nors iš esmės ne vienas mūsų nori kuo greičiau tą varžančią eilutę nusimesti, nusivalyti pudrą, dažus, nusiimti dirbtines blakstienas ir pasijusti laisvais. Pasijusti savimi.

Veidrodis – nedidelė erdvė. Labai ribota, sukaustyta. Plokščia. Kartais – net melaginga. Dažnai rodo mus netobulus, negražius. Negailestingai išryškina raukšles, apgamus, dėmes, figūros trūkumus. Žmogus ima nepakęsti veidrodžių ir pats savęs. Arba puola šalinti trūkumų, kai paprastai, persistengdamas. (Žmogui tai būdinga). O neretas, apniktas melancholijos, vienatvės ir asmeninio nepilnavertiškumo, veidrodį ima traktuoti kaip priešą.

Veidrodis – niekas kitas, tik mūsų atspindys. Tai tarsi kitas „aš“, bet tas „aš“ – toks plokščias ir pilkas, vienmatis, kad vertėtų kuo greičiau nusisukti ir pažvelgti į žmones, kurie yra tikri. Kurie bėga gatve, tokie netobuli, tokie erzinantys, kliudantys, neskoningai apsiėmę, susivėję, be madingų rankinių ir, baisu net pasakyt, praplyšusiais batais...

Dangaus karalystėje veidrodžių, ko gero, nebus. Nes kai esi mylimas, esi tobulas, ir nereikia šniurkščioti dėl to, kad tavo nosis kreiva ar ausys per didelės. Šie baisūs trūkumai meilės viešpatijoje nekankins, nes, ko gero, jų paprasčiausiai nebebus.

Renata Šerelytė

IŠKELIAVIMAS

*Per dangų lėkė rausvos dėmės,
Auksinis veidas jūroj temo.
Tu, auksą skęstantį susėmęs,
Grįžai, bet nebebuvo namo.*

*Naktis sugriovė baltą namą,
Ir liko debesy degėsiai.
Klausyk, ką šaltos bangos šlama
Žemei nurimusiai ir vėsiai.*

*Tau ledo veidrodis parodė:
Erdvė bevardė ir tuščia
Virš jūros klojas kaip paklodė, –
Paėmęs Žemę, eik iš čia.*

Henrikas Radauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Veidrodis ir atspindys • **2-as psl. Gediminas Mikelaitis.** Popiežiaus Pranciškaus žinia Baltijos valstybių žmonėms • **3-as psl. Aldona Ruseckaitė.** Kunigas, tarnavęs Dievui, Tėvynei, žmogui, knygai, dainai, miškui... • **4-as psl. Bronius Puzinavičius.** Alergija paminklams ir Estijos pavyzdys • **6-as psl. Algis Vaškevičius.** Kaune – ilgai rengta garsių Lenkijos menininkų su lietuviškomis šaknimis darbų paroda • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** „Spectrum“ – naujas leidinys studentams ir ne tik jiems • **8-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Eko išvyka

Kitame numeryje: Kilnojamoji paroda „Optimizmo architektūra: Kauno fenomenas, 1918–1940“ • Nijolė ir Arnoldas Voketaičiai

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Popiežiaus Pranciškaus žinia Baltijos valstybių žmonėms

Gediminas Mikelaitis

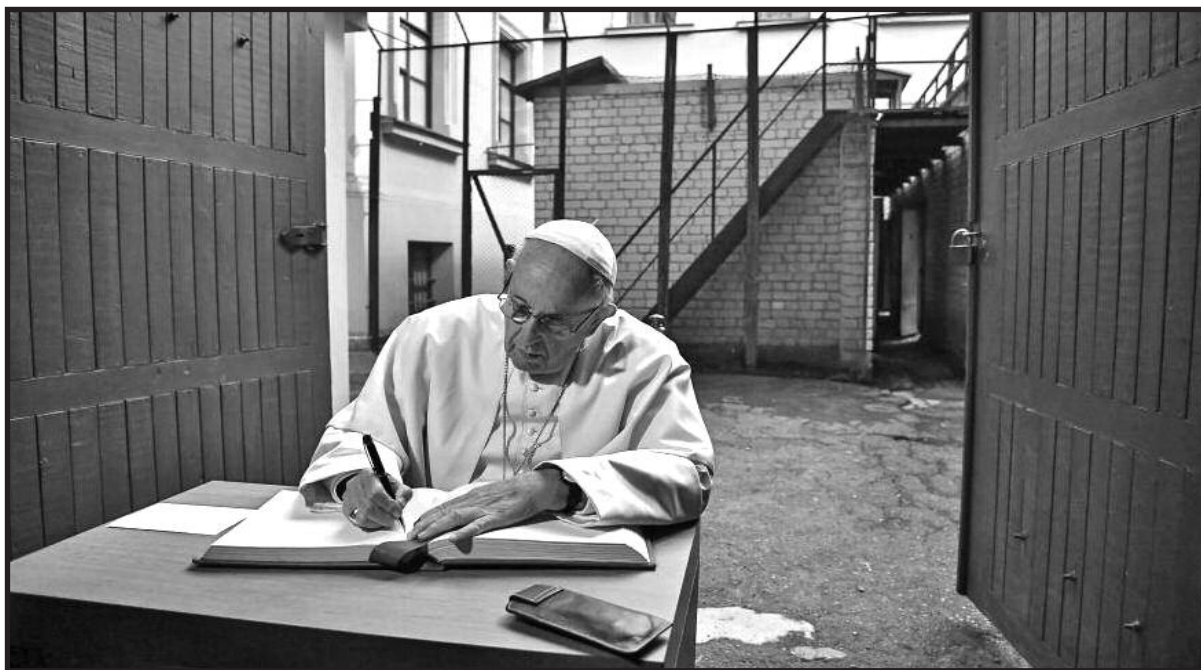
Popiežiaus Pranciškaus apaštalinis ir valstybinis vizitas Baltijos šalių žmonėms, ypač tikintiesiems, buvo kaip Šventosios Dvasios dvelksmas, nušvietęs veidus ramybe, susitaikymu, amžinybės ilgesiu. Tūkstančiai žmonių stovėjo pakelėse, aikštėse, prie vietų, kur lankėsi Šventasis Tėvas. Jų akys buvo užsidegusios, rankos mojavo ir žegnojosi, tiesėsi paliesti laiminančią popiežiaus ranką. Panašiai kaip žmonės stengdavosi paliesti Jėzų ir patirti Dievo malonę.

Tikėkimės, apie popiežiaus Pranciškaus apsilankymą, apie jo atneštą dvasinį įkvėpimą, jo pasakytas kalbas dar daug bus rašoma, kalbama, jos bus apžvelgiamos, svarstomos, vertinamos. Pažvelkime į Šventojo Tėvo kelionėje skelbtos evangelinės žinios gaires, jo misijos Baltijos šalyse kryptis.

1. Kurti susitikimo erdves. Popiežius remiasi savo skelbta mintimi: „Pasaulyje, ypač kai kuriose šalyse, iš naujo randantis įvairioms karo ir konflikto formoms, mes, krikščionys, turime primygtinai siūlyti pripažinti kitą, gydyti žaizdas, tiesti tiltus, megzti ryšius ir padėti nešioti „vienų kitų naštas“ (Gal 6, 2); (Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium*, 67). Kaip tik Šventasis Tėvas pasisakė kurti susitikimo erdves su pažeidžiamiausiais, su atstumtaisiais. Jis tai rodė savo pavyzdžiu ir Lietuvoje. Štai vykdamas iš Aušros Vartų Vilniuje trumpai sustojo prie hospiso (tai medicinos įstaiga, teikianti pagalbą nepagydoma liga sergantiems ligoniams) ir palaimino ligonius. Bet, deja, jis nesustojo prie Šv. Pranciškaus ir Šv. Bernardino bažnyčios, nors papilniečiai sveikino plakatais ir kitaip stengėsi atkreipti dėmesį. Čia jis išliko ištikimas savo apaštalavimo logikai – pirmiausia prisiliesti prie vargingiausių, kenčiančių, prie pakraščių gyventojų. Popiežius ragino Lietuvoje telkti ir priimti įvairiausių tautybių ir religijų žmones. Siūlė nesureikšminti skirtumų ir ugdyti gebėjimus priimti kitą: „toleranciją, svetingumą, pagarbą, solidarumą“. Popiežius Pranciškus pabrėžė – „megzdam dialogą, būdami atviri ir supratingi, galite tapti tiltu tarp Rytų ir Vakarų. Tai brandžios istorijos vaisius, kurį Jūsų tauta gali pasiūlyti pasaulio bendruomenei, o ypač Europos Sąjungai“. Tiltų tiesimo politika gali padėti spręsti tarptautinius konfliktus, tirpdyti susiskaldymą ir susipriešinimą, burti atsakingą ir solidarią tautą kaip bendruomenę. Kurti „solidarumo globalizaciją“ – tai tapti tarnu ir tarnauti atstumtiesiems bei vargdieniams.

2. Atsiminti savo šaknis ir įsisąmoninti praeitį. Popiežius skatino semtis stiprybės iš savo istorijos, įsisąmoninti praeities sunkumus ir laimėjimus, gerbti savo protėvių atminimą. Kaip tik praeities įsisąmoninimas tiesia tiltus jaunimui įsijungti į dabartinį socialinį ir bendruomeninį gyvenimą. Popiežius kalbėjo, kad tikroji asmens tapatybė yra ryšys su šeima, su tauta, nes nėra nei „laboratorinės“, nei „grynakraujės“ tapatybės. Tapatybė susiklosto iš bendro, solidaraus gyvenimo, iš nuostatos padėti kitam kaip sesei ar broliui. Apskritai Dievas išgano kiekvieną žmogų, esantį santykių dinamikoje. O kiekvienas asmuo yra šeimos ir tautos kaip bendruomenės tinkle. Kiekvienas gali padėti įveikti kitų žaizdas: depresiją, alkoholizmą, narkomaniją. Bendra tautinė tapatybė yra kartu ir skausmingas savo istorijos įsisąmoninimas, bet jis leidžia kurti tautos ateitį. Ar tokios popiežiaus įžvalgos neprimena išeivijos lietuvių dokumento „Lietuvių chartijos“ (1949) ir Juozo Girniaus veikalo „Tauta ir tautinė ištikimybė“ teiginių apie tautą kaip prigimtine žmonių bendruomenę, apie šeimą kaip tautos gyvybę, apie solidarumą kaip didžiausią „tautinę dorybę“?

Kartu popiežius priminė, kad kas neigia iškentėtą tikinčiųjų realybę, tiems dažniausiai būdingas valdžios ir garbės troškimas. Popiežiaus apsilankymas prie Vilniaus geto paminklo ir buvusiam KGB kalėjime, kur šiuo metu yra įsikūręs Okupacijų ir laisvės kovų muziejus, pa-

Popiežius Pranciškus Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje Vilniuje

liudijo, kad tik suprasta okupacijų skausminga patirtis kloja kelią į tautos santarvę ir ateitį.

3. Atsiverti artimui ir Jėzui. Popiežius Pranciškus lankydamasis Baltijos valstybėse taip pat ne kartą ragino išeiti iš užsisklendimo, individualizmo, egoizmo kiauto, iš sau prisitaikytų schemų. Atsiverti – tai drįsti susitikti kito veidą ir jame atpažinti Jėzų. Popiežius įspėjo ir kartu drąsino, kad sekti Jėzų – tai baisus šuolis į tuštumą su pasitikėjimu ir kartu tai „uždegantis nuotykis“, suteikiantis gyvenimui prasmę. Prasmės pojūtis leidžia pasijusti dalimi bendruomenės, kuri drąsina ir įpareigoja tarnauti kitiems. Popiežius vaizdingai nusakė atsivėrimo Dievo paslapčiai vertę: Jėzaus atvaizdas, išpaustas kiekvieno žmogaus širdyje, suteikia galimybę susitikti Dievą. Kiekvienas žmogus gali pašalinti užtvaras ir sienas tam susitikimui. Atsivėrimas Jėzui kviečia išeiti iš savęs ir dovanoti save kitiems.

4. Gyvojo Dievo troškimas. Kalbėdamas kunigams, pašvęstiesiems, seminaristams Kauno katedroje, popiežius atkreipė dėmesį ir į gilesnius krikščioniškojo pašaukimo klausimus. Pirmiausia jis priminė kankinių palikimą kaip tikėjimo liudijimą, kaip stiprybės šaltinį, padedantį ištvermingai išgyventi viltį. Ragino nebūti „Dievo valdininkais“ – kad sotus, paslaugų ir gėrybių kupinas gyvenimas nenumalšintų maldos bei bendruomeninio gyvenimo džiaugsmo. Popiežius skatino „puoselėti Dievo troškimą“ ir citavo šventąjį Kryžiaus Joną: „Stenkis būti uolus maldoje, neapleisdamos jos net išorinio užimtumo metu. Ar valgydamas, ar gerdamas, kalbėdamasis su kitais ar ką kita darydamas, visada trošk Dievo ir širdimi būk prie Jo prisirišęs“ (*Patarimai siekiant tobulumo*, 9b). Įdomu, kad popiežius Pranciškus Dievo kontempliacijoje ragina patirti ne tiek malonę, kiek išgirsti kitų skausmą ir Dievo tautos poreikius. Popiežius skatina eiti dar toliau: „žvelgti į Jėzų Kristų kaip mūsų viltį – *susitapatinti su Juo, bendruomeniškai būti jo likimo dalininkais*“. Tikras krikščioniškas gyvenimas sekant Jėzų, Pranciškaus patarimu, tai – būti arti tabernakulio, veidas į veidą su Viešpačiu ir būti greta žmonių, net eiti ieškoti jų, nes „artumas reiškia gailestingumą“.

5. Kiekvienai šaliai popiežius turėjo atskirą žinią. Lietuvius jis ragino neužmiršti krikščioniškų šaknų kuriant valstybę, Latvijoje džiaugėsi skirtingų šakų krikščionių vienybe, Estijoje perspėjo pernelyg nepasitikėti technologine pažanga.

Lankydamasis Latvijoje Šventasis Tėvas pabrėžė laisvės ir šeimos svarbą – tai buvo ir jo vizito Latvijoje šūkis. Jis taip pat kalbėjo apie laisvės kainą ir laisvės šaknis, kvietė siekti dialogo bei supratimo. Kvietė būti ne krikščionybės turistais, o gyventi Evangeliją.

Estijoje popiežius lankėsi su šūkiu „Kad jis

pažadintų širdis“. Čia jis kalbėjo apie krikščionis kaip apie raugą, kuris paveikia visą gyvenimą. Lygindamas Estiją su Švč. Mergele Marija, jis iškėlė du žodžius kaip kelrodžius, kuriais šalis galėtų vadovautis: atmintį ir vaisingumą. Popiežius pabrėžė evangelizacinį krikščionybės pobūdį: tai ne muziejus, o meilė, kuri šaukia ir siunčia daryti gera.

Tokias evangelinės žinios kryptis nusakė ir liudijo popiežius Pranciškus – tikras Evangelijos popiežius. Gal tai bus ir mūsų, kaip krikščionių, apmąstymų bei gilesnio tikėjimo kelrodžiai.

Popiežiaus Pranciškaus malda prie Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus Vilniuje:

„Viešpatie neleisk, kad mes būtume kurti šauksmui tų, kurie šiandien nepaliauja šauktis dangaus“

„Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?“ (Mt 27,47)

Tavo šauksmas, Viešpatie, nesiliauja skambėjęs ir aidi tarp šių sienų, kurios primena daugelio šios tautos sūnų išgyventas kančias. Lietuviai ir kilę iš kitų tautų, savo kūnais patyrė visagalybės šėlsimą tų, kurie siekė visa kontroliuoti.

Tavo šauksme, Viešpatie, atranda atgarsį nekaltųjų šauksmas, kuris susilieja su tavo balsu ir kyla į dangų. Tai yra skausmo ir kartėlio, apleidimo ir bejėgiškumo, žiaurumo ir beprasmybės Didysis Penktadienis, kurį išgyveno ši Lietuvių tauta prieš nesuvaldomą, sukietiną ir apakinančią širdį ambiciją.

Šioje atminties vietoje meldžiame tave, Viešpatie, kad tavo šauksmas išlaikytų mus budinčius. Kad tavo šauksmas, Viešpatie, išlaisvintų iš dvasinės ligos, kuria, kaip tauta, esame nuolat gondomi: užmiršti savo tėvus, ir tai kiek jie yra išgyvenę ir kentėję.

Tavo šauksme ir mūsų tėvų, kurie daug iškenėjo gyvenime, mes galime atrasti drąsos ryžtingai įsipareigoti dabarčiai ir ateičiai: kad šis šauksmas būtų paskata neprisitaikyti prie supaprastintų šio laiko mados šūkių ir, bet kokių bandymų sumenkinti ir atimti iš bet kurio asmens orumą, kuriuo Tu jį esi aprenkęs.

Viešpatie, tegu Lietuva būna vilties švyturiu. Kad būtų veiklios atminties žemė, atnaujinanti įsipareigojimą kovai prieš bet kokią neteisybę. Skatinanti kūrybinius siekius apginti visų žmonių, ypač bejėgių ir pažeidžiamųjų teises. Ir kad būtų sutaikinimo ir skirtingumų harmonijos mokytoja.

Viešpatie neleisk, kad mes būtume kurti šauksmui tų, kurie šiandien nepaliauja šauktis dangaus.

Kunigas, tarnavęs Dievui, Tėvynei, žmogui, knygai, dainai, miškui...

Kunigas Antanas Radušis

Aldona Ruseckaitė

Šįmet verta prisiminti Lietuvos šviesuolį Antaną Radušį – kunigą, švietėją, knygnešį, tautosakininką, miškininką, bažnyčios statytoją, artimą Jono Basanavičiaus, Eduardo Volterio draugą, kadangi jo gyvenimą lydi dvi suaktys: 170 metų gimimo ir 100 metų mirties.

Nedaug galime pasakyti apie Antano Radušio vaikystę, šeimą. Gimė 1948 m. birželio 12 d. Oranuose Gižų valsčiuje (dab. Vilkaviškio raj.) Motina anksti liko našlė, tačiau stengėsi išleisti sūnų Antaną į mokslus. Vaikas mokėsi Marijampolės gimnazijoje kartu su būsimu garsiu knygnešiu Petru Kriaučiūnu, abu ištraukė į slaptą lietuvių moksleivių būrelį. Vėliau kartu su Kriaučiūnu mokėsi Seinų kunigų seminarijoje, prisiminimai fiksuoja, jog šiedu klierikai buvo itin susivokę lietuviai, seminaristams darė įtaką tautiškumo, spaudos platinimo klausimais.

1874 m. baigęs Seinų kunigų seminariją, Radušis vikaravo įvairiose parapijose, bažnytinė valdžia jį turėjo kilnoti pagal caro valdžios nurodymus, kadangi sekė jo veiklą, kabinėjosi dėl lietuviybės skleidimo, priešinosi rusinimo politikai. Pirmosios kunigystės vietos buvo Punske, Hožoje, kurioje nuo seno gyveno unitai, juos caro valdžia persekiojo, kad atsisakytų savo tikėjimo Šventuoju Tėvu, taptų stačiatikiais, tad Radušis jiems slapčiomis suteikdavo patarimus: naktimis krikštydavo jų vaikus, lankydavo ligonius, girioje klausydavo išpažinčių.

Vėliau kunigas darbavosi Alvite, Šakiuose. Šioje parapijoje aktyviai įsijungė į slaptą lietuviškų knygų

platinimą, susipažino su garsiais knygnešiais Martynu Sederevičiumi, Juozu Kancleriu, Juozu Antanavičiumi. Kaip amžininkai atsimena, kurioje parapijoje bedirbdamas, Radušis maišais gabenosi lietuviškos „kontrabandos“ ir platino kur tiki galėdamas: tai parduodamas, tai veltui dalindamas. Žymesnieji knygnešiai žinojo jo kambarėlį. Radušis, kaip ir kiti spaudos platintojai, buvo sekamas, jį nuolat stebėjo žandarai, tačiau jam vis pavykdavo išsisukti, diplomatiškai neįkliūti. Nuo 1891 m. vikaraujant Skriaudžiuose (Prienu raj.), buvo pavojinga situacija, kai knygnešys atnešė siuntą knygų, žurnalų, kunigas jas išsisklaidė kitame kambaryje ant grindų, norėdamas peržiūrėti ir staugi įžengė žandaras. Tačiau Radušis ramiai uždarė kambario duris, žandarui ištiesė ranką, šypsojosi lyg brangiam svečiui, vaišino papirosu, šis matydamas tokią Antano ramybę, nesiryzo krėsti namų... Apylinkių gyventojai žinojo, pas ką gauti lietuviškos spaudos, naktį atvažiuodavo pas Radušį jos pasiimti.

Kunigas, būdamas muzikos mėgėjas, visose parapijose, kuriose dirbo, organizuodavo chorą, išmokydavo dainų. Atsidūręs Ūdrijos parapijoje (Alytaus raj.), pradėjo aktyviai rinkti tautosaką, užrašinėti lietuvių liaudies dainas su melodijomis, prirašė jų kelis sąsiuvinius, jau buvo susipažinęs su Eduardu Volteriu, Sankt Peterburgo universiteto profesoriumi, baltų kultūros, tautosakos, etnografijos, senųjų lietuviškų raštų tyrinėtoju, tad jam ir perduodavo surinktas dainas. Radušio užrašytų dainų nemažą pluoštą pasiėmė ir kompozitorius Stasys Šimkus.

1895 m. A. Radušis paskirtas klebonu į naujai steigiamą parapiją Šilavoto kaime (dab. Prienu raj.) Sulaukęs 47 metų pirmą kartą gavo parapiją, tapo klebonu, iki šiol visur tebuvo vikaras. Perkeldama į tokį užkampį, caro valdžia manėsi sutramdyti šį nepaklusnų litvomaną. Bažnyčios Šilavote nebuvo, tik koplyčia, vėjas nešė kalnelių smėlį į akis, miestelis mažulėlis lyg vištos gūžta. Tačiau ne Radušį palaužti. Jis Šilavote susidarė darbų planą – pirmiausia pasistatė su talkomis kleboniją, pasodino šalia sodą, iškasė 40 metrų gylio šulinį ir ėmė ruošti bažnyčios statybai. Marijampolėje surado inžinierių Valerijų Rybovskį, kuris suprojektavo Šilavoto bažnyčią – didelį neogotikinį statinį. Klebonas su talkininkais suprato, jog plytas pirkti būsią per brangu, tad sugalvojo atidaryti savo plytinę ir vietoje žiesti, valstiečiai privežė ir akmenų. Galiausiai 1902 m. spalio 28 d. buvo konsekruota nauja Šilavoto Švenčiausios Jėzaus Širdies bažnyčia. Kiek daug garsių pavardžių susiję su Šilavotu dėka Radušio. Visai prieš pat savo mirtį garsusis rašytojas ir Seinų vyskupas Antanas Baranuskas jau žinojo apie naują Šilavoto bažnyčią, ją pašventinti atsiuntė iš Seinų prelatą Juozapą Antanavičių, kuris buvo klebonavęs Prienuose, asmeniškai pažinojo Radušį, jie abu buvo savaitraščio „Šaltinis“ bendradarbiai. Žinoma, 1902 m. bažnyčia dar nebuvo baigta, stogas dengtas šiaudais, grindys išpiltos žvyriumi, sienos nudažytos aliejumi, kuris išspausas iš parapijiečių suneštų sėmenų. Klebonas Radušis gebėjo suburti žmones, įkalbėti, mėgo su

Šilavotas, 1908

parapijiečiais bendrauti, buvo įvedęs tokį paprotį, kad sekmadienį po Mišių tikintieji gali užsukti pas jį į kleboniją išgerti arbatos, pasikalbėdavo apie viską, visas parapijos naujienas žinojo, su žmonėmis sutarė. Nors kartais būdavo ir tėviškai rūstus: prieš sakydamas griežtą pamokslą, prašydavo, kad zakristijonas užrakintų duris, idant jaunimas laukan nepaspruktų...

Šilavoto bažnyčia buvo įrenginėjama ir po jos pašventinimo – 1908 m. sumontuoti Dancige pagaminti vargonai, apskardintas stogas. Per Pirmąjį pasaulinį karą bažnyčia smarkiai nukentėjo, vargonai buvo sudaužyti, tad randame informaciją, kad po karo vargonus Šilavoto bažnyčiai sumeistravo Jonas Garalevičius (1871–1943), garsus Lietuvos muzikos instrumentų meistras, lietuvių tautinio sąjūdžio veikėjas, aviacijos konstruktorius. J. Garalevičius padirbdino ir klasikui Maironiui kankles, kurios iki šiol skamba įeinant į poeto butą.

Didžiulė parama Radušiiui buvo, kai 1906 m. vikaru į Šilavotą paskiriamas Juozas Vaičaitis, poeto Prano Vaičiačio brolis.

Antanas Radušis – didis švietėjas, suvokęs, kad dauguma parapijos vaikų yra beraščiai, 1902 m. Šilavoto klebonijoje kaimietukams įsteigė pradžios mokyklą, jai skyrė savo asmenines lėšas. Mokykla veikė iki 1911 m., kol buvo atidaryta valstybinė. 1904 m. atgavus lietuvišką spaudą, Antanas Radušis dar labiau ėmė skatinti parapijiečius šviestis ir netrukus katalikiškos bei tautinės minties savaitraštį „Šaltinis“ prenumeravo jau 80 Šilavoto parapijos šeimų. Klebonas ir pats nevengė publicistinės veiklos – dar anksčiau buvo „Varpo“ leidimo komiteto narys, vėliau bendradarbiavo „Tėvynės sarge“, „Šaltinyje“. 1905 m. Radušis dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime.

Šilavoto apylinkėse šviesuolis kunigas tęsė kraštotyrinį darbą, kurį pradėjo Ūdrijoje, surinko 180 liaudies dainų. Radušis turėjo ypatingą galimybę su profesoriumi E. Volteriu įrašinėti liaudies dainas į stebuklingą fonografo volelį. Čia įtakos turėjo ir Jonas Basanavičius, kuris buvo Radušio mokslo draugas iš Marijampolės gimnazijos laikų. Su E. Volteriu J. Basanavičius susipažino Sankt Peterburge 1906 m. Universiteto profesorius labai domėjosi lietuvių kalba, tautosaka. J. Basanavičius pakvietė E. Volterį stoti į 1907 m. steigiamą Lietuvių mokslo draugiją, kurios svarbiausias tikslas – domėtis Lietuvos praeitimi ir kaupti medžiagą apie ją.

Nukelta į 7 psl.

Kunigas Antanas Radušis – ketvirtas iš kairės

Alergija paminklams ir Estijos pavyzdys

Komunizmo aukų memorialas iš Tėviškės sodo pusės

Bronius Puzinavičius

Šių metų rugpjūčio 31 dieną Lukiškių aikštėje Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė prisipažino, jog „jaučia alergiją paminklams“, nes bet kuris jų verčia galvoti ne apie dabartį ir ateitį, o apie praeitį, sakė, jog paliktų aikštę gyvą, kad žmonės joje galėtų džiaugtis, žaisti. Tokiu būdu, manau, Prezidentė faktiškai pritarė Kultūros ministerijos ir Vilniaus savivaldybės pastangoms paneigti Seimo nutarimu įtvirtintą Lukiškių aikštės kaip reprezentacinės Lietuvos valstybės aikštės su laisvės kovų memorialiniais akcentais statusą ir paversti ją vien tik pramogų, poilsio, triukšmingų renginių ir pasilinksminimų arena.

Bet ar tokiems dalykams ši aikštė yra tinkamiausia vieta? Juk joje ar prie pat jos kažkada stovėjo Muravjovo-Koriko kartuvės, buvo NKVD-KGB kalėjimo rūšiai, kuriuose buvo kalinti, kankinti Lietuvos patriotai, vien tik 1944–1947 m. nužudyta beveik 800 žmonių. Ar turėtume pamiršti šiuos istorinius faktus ir jų nepaisyti, nepagarbiai, nerūpestingai ir triukšmingai elgtis, linksminintis būtent tuos įvykius menančiose vietose ar visai šalia jų, po buvusio kankinimo ir žudymo kalėjimo rūšių langais, nesilaikyti pagarbaus atstumo nuo Laisvės kovų relikvijų, palaidotų aikštės centre? Manau, nebus klaida, jeigu tą aikštę ir jos artimiausias prieigas vadintume carizmo priespaudos laikų ir raudonojo komunistinio teroro represijų ir žudynių vieta. Ir kur tada, jei ne čia, šioje Lietuvos sostinės centre esančioje aikštėje, yra tinkamesnė vieta kovotojus už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę menančiam, pagarbą jiems išreiškiančiam bei Lietuvos valstybingumą simbolizuojančiam ir įtvirtinančiam monumentui, kurio jau daugelį metų visai pagrįstai reikalauja Lietuvos rezistentus, laisvės kovotojus, politinius kalinius ir tremtinius atstovaujančios organizacijos, visos Lietuvos patriotinės jėgos? Taip pat, manau, neleistina, net šventvagiška kovų bei kovotojų už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę monumentus lyginti ar statyti į vieną gretą su Lietuvoje buvusiais V. Lenino ir kitų sovietų vadų paminklais.

Senovės romėnai sakydavo, kad žmonės, nežinantys istorijos, visą gyvenimą lieka vaikais, o praeitis yra pamatas, ant kurio yra statoma ateitis. Ar mes norime būti savo istorijos nežinančiais, į praeitį nežvelgiančiais vaikais ir, praeities nežinodami, jos negerbdami, neturėti tvirtų pamatų atečiai? Kaip medis gali gyvuoti, augti tik giliai įsišaknijęs žemėje, taip ir tauta savo gyvybės syvus traukia iš praeities, iš savo tėvų, senelių ir prose-nelių. Turbūt ne šiaip sau – vien tik dėl žodžių dermės, o ne dėl jų prasmės ir Tautiškoje giesmėje, tapusioje Lietuvos valstybės himnu, skamba žodžiai – „iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia“. Pagerbti visus tuos, kurių praeityje sudėtos aukos atnešė šių dienų laisvę, semtis iš jų stiprybės paragino ir popiežius Pranciškus savo vizito į Baltijos šalis proga

atsiųstame sveikinime bei kalboje, pasakytoje Vilniuje, Daukanto aikštėje.

Prisiminti savo istorinę praeitį, iš jos pasimokyti, ją įamžinti šiemet turime išskirtinę progą – minime savo valstybės atkūrimo šimtmetį. Šimtmetinį jubiliejų švenčiame ne tik mes, bet ir mūsų kaimynai. Manau, tai gera proga pasidairyti ir pas juos, pažvelgti, kaip jie pažymi savo valstybių jubiliejų, ką jubiliejaus proga nuveikė savo istorinės atminties puoselėjimo ir įamžinimo srityje. Ši kartą siūlau bent kiek plačiau pasidairyti po Estiją, kuri, kaip žinia, dažnai pristatoma kaip viena sėkmingiausiai besivystančių posovietinių valstybių.

Garbingam šimtmečio jubiliejui Estijoje pradėta rengtis gerokai iš anksto. Kai kurie jubiliejaus verti projektai buvo įgyvendinti iki jubiliejinio metų likus keliems ar net keliolikai metų. Antai jau 2009 m. Talino centre buvo suformuota Laisvės aikštė, joje pastatytas Estijos kovų už Nepriklausomybę monumentas – stela, kurią vainikuoja Estijos Laisvės kryžiaus ordino atvaizdas. Laisvės kryžius – tai ordinas, skiriamas labiausiai pasižymėjusiems kovotojams už Estijos Laisvę ir Nepriklausomybę. Estai, kaip matome, neieškojo daugiareikšmių, sunkiai suvokiamų monumento prasmų, abstrakčių, modernių ar provokuojančių jo išraiškos formų, kaip elgiamasi pas mus, bet pasielgė paprastai, aiškiai ir, manau, labai teisingai.

Mes irgi turime ordiną, kuriuo apdovanojami asmenys, pasižymėję narsa ir ištverme ginant Lietuvos Respublikos Laisvę ir Nepriklausomybę. Tai Vyčio Kryžiaus ordino Didysis kryžius. Bet pabandyk pasiūlyti to ordino atvaizdu vainikuoti ar įprasminginti Laisvės kovotojams skirtą monumentą – vargu ar būsi išgirstas, veikiau palaikytas neįmanėliu, į kurio nuomonę neverta kreipti jokio dėmesio.

Pagrindinės Estijos Nepriklausomybės šimtmečio minėjimo iškilmės šių metų vasario 24 dieną vyko deramoje ir, kaip jau sakiau, iš anksto tai progai parengtoje vietoje – būtent Laisvės aikštėje prie Nepriklausomybės atkūrimą menančio paminklo (neskaitant anksti rytą kiek atokiau rengiamos ir gražia tradicija tapusios Estijos valstybinės vėliavos pakėlimo ceremonijos virš Tompea pilies bokšto saulei tekant).

Iškilmės prasidėjo kovotojų už Estijos Nepriklausomybę pagerbimu ir vainikų bei gėlių padėjimo ceremonija prie Nepriklausomybės paminklo. Ceremoniją pradėjo Estijos Respublikos Prezidentė Kersti Kaljulaid. Po jos kovotojų atminimą pagerbė Estijos parlamento vadovas Eikis Nestoras (Eiki Nestor), ministras pirmininkas Juris Ratas (Jūri Ratas), Kariuomenės vadas generolas Rihas Teras (Riho Terras), Talino meras Tavis Asas (Taavi Aas) ir kiti valstybės pareigūnai, visuomeninių organizacijų atstovai.

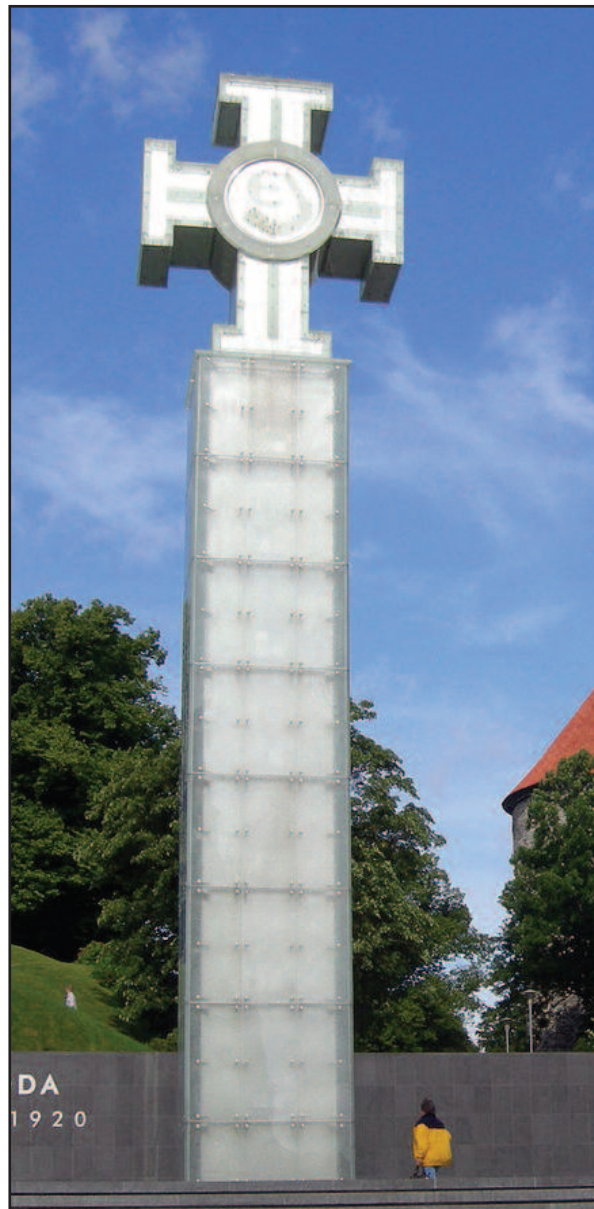
Kiek vėliau, po vainikų ir gėlių padėjimo ceremonijos, Estijos Prezidentė pagerbė ir pasveikino aikštėje išsirikiavusius Estijos ir jos sąjungininkų karius, pagerbė visų aikštėje esančių padalinių vėliavas. Po to kartu su kitais valstybės pareigūnais

priėmė aikštėje priešais Nepriklausomybės paminklą surengtą didelį karinį parodą su karinės technikos, taip pat ir sunkiosios, demonstravimu, kurį surengti šioje centrinėje sostinės aikštėje įgalino čia paklotas tvirtas akmenų grindinys. O Estijos ir kitų Baltijos šalių oro erdvę saugantys NATO naikintuvai Estijos ir Talino padangėje suko ratus visą karinio parodo laiką ir virš iškilmių vietos praskrido ne vieną kartą, kaip kad būna pas mus, bet gal kokius 5 kartus, stebėdamas parodą tiksliai net ir nesuskaičiauvau. Pas mus Vasario 16 dienos pagrindinių iškilmių Daukanto aikštėje programoje, deja, nebuvo nei deramo kovotojų už Tėvynės Laisvę ir Nepriklausomybę pagerbimo, nei karinio parodo.

Istorinės atminties įamžinimo prasme labai simboliška ir tai, kad Nepriklausomybės šventės ir Estijos valstybingumo šimtmečio iškilmės buvo pratęstos 2016 metais atidarytame didžiuliam 350 m. ilgio ir 34 tūkst. kvadratinio metrų ploto modernios, gal net futuristinės architektūros pastate – naujajame Estijos Nacionaliniame muziejuje, pastatytame visai šalia kito labai svarbaus Estijos kultūros ir mokslo centro – Tartu miesto, buvusioje sovietų karinio aerodromo teritorijoje.

Naujasis Estijos Nacionalinis muziejus – dar viena labai graži, tvari ir ilgalaikė estų tautos ir valstybės dovana Estijos Nepriklausomybės šimtmečiui, bene didžiausia Estijos valstybės investicija kultūros srityje po Nepriklausomybės atkūrimo. (Čia, ko gero, dera priminti, kad Estijos vyriausybė suranda pinigų ne tik kultūrai palaikyti, muziejams statyti, didelėms jubiliejinėms iškilmėms surengti ar tautos istorinei atminčiai įamžinti, aukščiausio lygio futbolo rungtynėms tinkamam stadionui pastatyti, bet ir socialinėms problemoms spręsti. Antai kitąmet numatoma minimalų mėnesinį atlyginimą Estijoje padidinti iki 540 eurų. Lietuvoje kol kas šis atlyginimas tik 400 eurų, deramasi dėl 420–450 eurų. Vidutinį mėnesinį mokytojų atlyginimą estai jau 2019 m. žada padidinti iki 1 500 eurų. Mūsų mokytojai tokio atlyginimo greitai nesulauks – jiems tik 2020 m. žadamas vidutinis 1 tūkst. mėnesinis atlyginimas).

Nukelta į 5 psl.

Estijos Nepriklausomybės monumentas

Atkelta iš 4 psl.

Nors minėto Estijos nacionalinio muziejaus architektūriniai sprendimai labai modernūs ir šiuolaikiški, bet jo, kaip ir daugelio kitų muziejų ekspozicijos, paprastai koncentruojasi į istorinę praeitį, siekia atskleisti tautų ir kultūrų istorines šaknis, kuriomis maitinasi jų dabartis ir ateitis. Šis muziejus tarsi įkūnija praeities, dabarties bei ateities simbiozę, yra ypatingas dar ir tuo, kad jo ekspozicijose siekiama parodyti ne tik estų, bet ir visų ugro-finų nuėitą istorinį kelią.

Čia, šio muziejaus konferencijų salėje, 2018 m. vasario 24 d. vakarą buvo surengtas Estijos valstybės Nepriklausomybės šventei ir Šimtmečio jubiliejui skirtas iškilmingas priėmimas, kuriame dalyvavo apie 1,5 tūkst. svečių iš Estijos ir užsienio. (Lietuvoje, kiek žinau, tokio ar panašaus priėmimo šių metų Vasario 16 d. visai nebuvo). Svarbiausioji šių iškilmių viešnia, o kartu ir šeimininkė buvo Estijos Respublikos Prezidentė Kersti Kaljulaid, į muziejų atvykusi kartu su savo sutuoktiniu Georgijumi-Rene Maksimovskiu (Georgi-Rene Maksimovski).

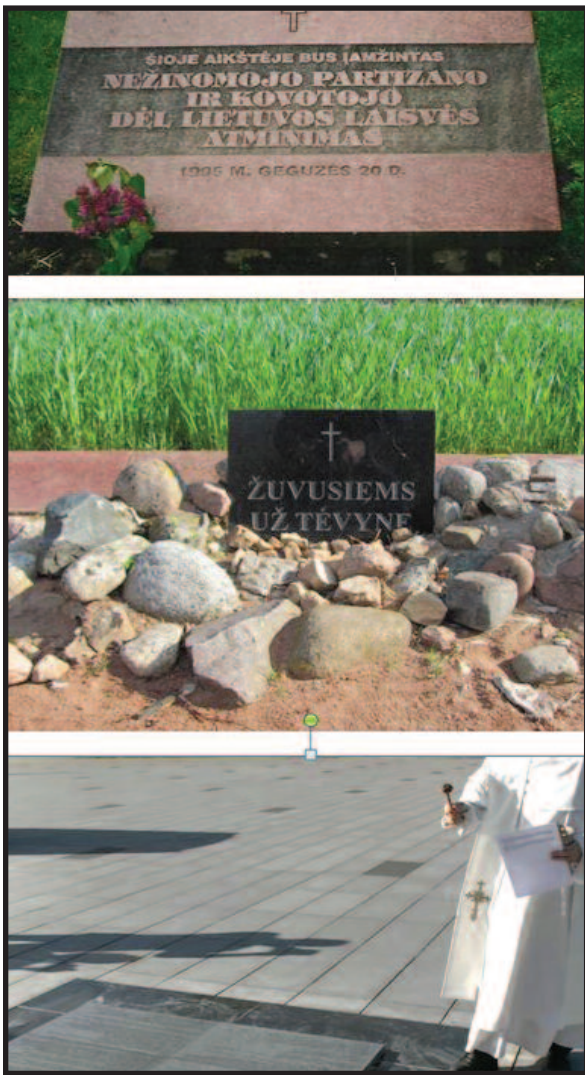
Priėmime pasakytoje kalboje Prezidentė apžvelgė estų tautos istorinį kelią, jos kovą už laisvę ir nepriklausomybę, ragino savo tautiečius ir toliau saugoti savo estiškąją tapatybę dabartinėje iššūkių kupinoje pasaulio globalizacijos tikrovėje. Ji sakė, kad mažos tautos išlikimo kovoje ypač svarbus vaidmuo tenka mokyklai ir jaunosios kartos ugdymui. Mokykla turi ugdyti veiklius, mąstančius (ir mąstančius estiškai!) Tėvynės patriotus, kurie būtų pasirengę ne tik būti konkurencingi darbo rinkoje, bet ir apginti bei išsaugoti estiškąją tapatybę bei savo tautos egzistenciją ir valstybingumą. Anot Estijos Prezidentės, didelės tautos gali sau leisti, kad visuomeniškai aktyvi ir veikliu patriotizmu pasižyminti būtų tik nedidelė tautos dalis, o mums, mažai tautai, labai svarbu, kad patriotiškai mąstyti ir aktyviai, konstruktyviai veikti visa tauta. Prezidentė Kersti Kaljulaid savo kalbą baigė kviesdama susitelkti ir dėti visas pastangas, kad Estija būtų išsaugota, paskelbė šūkį „Išsaugokime Estiją“!

Visai neseniai, šių metų rugpjūčio 23 – Juodojo kaspino bei Tarptautinę totalitarinių režimų atminties dieną – visa Estija ir jos sostinė praturtėjo dar vienu labai svarbiu istorinės atminties įamžinimo objektu. Taline, ant Marjamiagi (Maarjamäe) kalvos buvo atidengtas Komunistinio teroro aukų memorialas, kurio plokštėse lazeriu išgraviruoti daugiau nei 22 tūkstančių komunistinio teroro aukų vardai, palikta vietos ir kitų aukų vardams, jei jie bus atskleisti ir prikelti iš užmaršties. Šitas memorialas irgi nėra labai originalus, daug kuo gerokai primena Vietnamo karo aukų memorialą Washingtone. Bet dėl originalumo racionalūs estai, atrodo, nesisieloja. Juk šiuo atveju svarbiausia – memorialo turinys. Manau, tai irgi teisinga nuostata.

Komunizmo aukų memorialą Taline bendromis pastangomis kūrė Estijos istorinės atminties institutas, Estijos Respublikos Teisingumo ministerija bei renginių ciklo „Estijos Respublikai 100 metų“ organizacinis komitetas. O kad taip ir pas mus būtų – ne nuolatiniai, neretai tarpusavio rietenomis ir abipusiais kaltinimais virstantys bevaisiai ir nesibaigiantys ginčai, bet darnus ir sutelktas veikimas!

Ir Vilniuje šalia Lukiškių aikštės bei buvusio NKVD – KGB kalėjimo yra Pamėnkalnio arba Taurro kalnas, kuris galbūt irgi būtų tinkama vieta įamžinti komunistinio teroro aukas Vilniuje. Bet pabandyk tai pasiūlyti Vilniaus savivaldybei... Būsi išjuoktas ir, ko gero, pavadintas atgyvenusiu „praeities šešėliu“.

Atrodo, net ir kurčiam bei aklam turėtų būti aišku, jog kuriant laisvės kovas menantį ir šalies valstybingumą reprezentuojantį monumentą Lukiškių aikštėje lemiama žodį turėtų tarti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, laisvės kovotojus, rezistentus, politinius kalinius ir tremtinius atstovaujančios, Tėvynės gynimo idėjas puoselėjančios organizacijos ir jų pakviesti patriotines nuostatas išpažįstantys meno ekspertai profesionalai, kūrybos procesą globoti aukščiausias pareigas valstybėje užimančios valstybės pareigūnai. Bet ne – pas mus yra kitaip. Lemiamas vaidmuo spresti šią užduotį, kuri iš esmės neturi nieko bendro su modernaus meno eksperimentais, suteikiamas kosmopolitines nuostatas deklaruojančiam, eksperimentinius su tikruoju menu iš esmės mažą ką bendro turinčius projektus proteguojančiam bei pa-

Plokštės, kurias Vilniaus savivaldybė pašalino iš Lukiškių aikštės

triotinio turinio paminklams priešiškas nuostatas viešai skelbiančiam Šiuolaikinio meno centrui ir jo paskirtiems visuomenei beveik nežinomiems ir jai neatstovaujantiems vadinamiesiems ekspertams. **O Seimas, Prezidentūra, Vyriausybė tarsi ir abejingai visa tai stebi, nesiima jokių veiksmų, o galbūt visam tam absurdui ir pritaria. Sudaužyta Lietuvos Trispalvė apjuosto žirgelio figūrėlė Lukiškių aikštės šimtmečio žiede, ko gero, geriausiai atspindi bejėgišką Lietuvos istorinės atminties įgyvendinimo politiką, kurios faktiškai nėra.**

Bet grįžkime prie Taline atidaryto Komunistinio teroro aukų memorialo. Memorialą atidarė Estijos Respublikos Prezidentė Kersti Kaljulaid ir, atrodo, joks alergijos priepuolis jos prie šio didelio memorialo neištiko, nes sugebėjo pasakyti netrumpą, turiningą ir progai pritaikytą kalbą, kurioje pasmerkė totalitarizmą, pabrėžė, kokios baisios buvo totalitarinių režimų pasekmės, apie kurias gerai žino estai ir kitos komunistinių režimų jungą patyrusios tautos. Ji sakė, kad ir šiandien dar pasitaiko tokių, kurie teigia, jog vienas ar kitas diktatorius, esą, siekė kilnių tikslų, tik jam nepavyko jų įgyvendinti. Bet mes turime suprasti, kad kiekviena totalitarinė ideologija yra nesutaikomas laisvės priešas, o šia ideologija grindžiamų politinių režimų kainą mes žinome iš savo istorinės patirties. Todėl ir šiandien turime budėti demokratijos, laisvės, žmogaus teisių sargyboje, neleisti, kad politiniai sprendimai būtų priimami vadovaujantis neapykanta ir smurtu. Tik

tada galėsime būti ramūs dėl savo vaikų ir kitų būsimųjų kartų ateities.

Memorialo atidarymo iškilmėse dalyvavęs Estijos Teisingumo ministras Urmas Reinsalas (Reinsalu) padėkojo visiems, kurie vienu ar kitu būdu prisidėjo prie šio memorialo sukūrimo, o ypač tiems, kurie rinko medžiagą apie komunistinio teroro aukas. Jis sakė, kad Memorialo atidarymo iškilmių dieną atiduodame pagarbą Estijos žmonėms – vyrams, moterims, vaikams, kurie tapo teroro ir prievartos aukomis. Dėl nacių ir sovietų suokalbčio nepriklausomybę praradusi Estija neteko penktadalio savo gyventojų. Čia, šiame memoriale, aukų artimieji ir visi mes galėsime pagerbti visus tuos, kurie buvo nužudyti, žuvo kovoje arba būdami tremtyje, toli nuo savo namų. Daugelio jų palaidojimo vieta nėra žinoma. Todėl memorialas su ant jo sienų išgraviruotais žuvusiųjų vardais bus jų atminimo ir pagarbos jiems teikimo vieta bei priminis dabartinei ir ateities kartoms apie totalitarinio komunistinio režimo nusikaltimus.

Estijos istorinės atminties instituto atstovė Sandra Vok (Vokk) savo kalboje pabrėžė, jog nacizmo nusikaltimai yra jau gana gerai žinomi pasaulyje ir pasmerkti. To, deja, dar negalima pasakyti apie komunistinių režimų nusikaltimus. Dėl raudonojo teroro didžiulių nuostolių patyrė ir estų tauta bei kitų tautybių Estijos gyventojai. Todėl Estijai tenka ypatingai svarbus vaidmuo skelbiant pasauliui tiesą apie komunizmo nusikaltimus. Tikriausiai ir mes, lietuviai, sekdami estų pavyzdžiu, turėtume dar aktyviau ir išraiškingiau prie to svarbaus ir prasmingo darbo prisidėti.

Estijos Respublikos Nepriklausomybės šimtmečio proga sukurta ir Taline, ant Marjamiagi kalvos atidaryta Komunistinio teroro aukų, kurias Estija patyrė 1940–1991 metais, memorialą sudaro dvi dalys – „Kelias“ ir „Tėviškės sodas“. Kelią sudaro memorialinis koridorius, ant kurio sienų, kai jau minėta, išgraviruoti daugiau kaip 22 tūkstančių žuvusiųjų vardai, daugelio kurių palaidojimo vietos nėra žinomos. Šis koridorius simbolizuoja totalitarinio režimo žiaurumą ir nežmoniškumą. Ramybę ir saugumą teikia „Tėviškės sodas“, pasodintas priešais memorialo sieną, kurios plokštumą iš sodo pusės puošia darbščiųjų bitelių atvaizdai, kurie simbolizuoja „Tėviškės sode“, t. y. savo Tėvynėje besidarbuojančius darbščius Estijos žmones.

Priminė ir glaustai aptarę tik kai kuriuos labai svarbius ir reikšmingus pastarojo laikotarpio ir ankstesnių metų Estijos veiksmus istorinės atminties įamžinimo bei kultūros puoselėjimo srityje, prisiminę tik mažą dalelę Estijos Prezidentės ir kitų valstybės pareigūnų pasakytų kalbų, labai svarbių tautos savivokai ir jos išlikimui, manau, galime konstatuoti, jog Estija, jos aukščiausio rango valstybės pareigūnai, visa estų tauta, pasitikdami savo valstybės Nepriklausomybės šimtmetį, ir šiais, jubiliejiniais metais, nuveikė daugiau ir reikšmingesnių, išliekamąją vertę turinčių darbų negu mes, gražiau ir prasmingiau paminėjo savo valstybės jubiliejų. Tai gi estai, jų sostinė Talinas, mini savo valstybės jubiliejų tvariais, reikšmingais, didelę išliekamąją vertę turinčiais, pilietines ir patriotines nuostatas deklaruojančiais monumentais, solidžiais renginiais.

Nukelta į 8 psl.

Sudaužyta Lietuvos vėliava apjuosto žirgelio skulptūra Lukiškių aikštėje

Kaune – ilgai rengta garsių Lenkijos menininkų su lietuviškomis šaknimis darbų paroda

Į parodos atidarymą susirinko daug svečių.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Nuotraukoje – tėvas ir sūnus Witkiewicziai

Algis Vaškevičius

Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune – nauja išskirtinė paroda, pavadinta „Angelas ir sūnus. Witkiewicziai Zakopanėje ir Lietuvoje“. Ši paroda, kuriai buvo rengtasi kelerius metus ir kurios eksponatai Lietuvoje niekada nebuvo rodyti aptaria ilgamečius tėvo ir sūnaus, išskirtinių dviejų artimų lenkų menininkų iš gretimų kartų, santykius.

Kaip teigia parodos rengėjai, įvairių šių dviejų asmenybių bendro gyvenimo apraiškų neįmanoma apibūdinti keliais žodžiais, o esmę galima būtų nusakyti sakiniu: „Kiekvienam berniukui išmintingas tėvas yra kapitalas visam gyvenimui“. Sudėtingas jauno žmogaus auklėjimo procesas tėvui tapo svarbiausia užduotimi.

Tarpusavio artumas, kasdieniai saugumo jausmą teikiantys ritualai, plataus spektro įvairių sričių problemų – meno, literatūros, mokslo, politikos ir, svarbiausia, paties gyvenimo – „svarstymas“ neabejotinai turėjo įtakos sūnaus Witkaco, vieno iškiliausių ir įdomiausių XX amžiaus lenkų menininkų, asmenybės ir meninės pakraipos formavimuisi.

Stanislawas Witkiewiczzius (1851–1915) – iš Žemaitijos, Kražių valsčiaus Pašiaušių kaimo, kuris dabar priklauso Kelmės rajonui Šiaulių apskrityje kilęs lietuvių kilmės lenkų dailininkas, architektas, rašytojas, Zakopanės architektūros pradininkas. Jis gimė kilmingoje bajorų šeimoje, Pašiaušėje praleido dvylika metų. Iš pradžių mokėsi namuose, o vėliau drauge su vyresniais broliais lankė Šiaulių gimnaziją.

Prasidėjus 1863 m. sukilimui, visa šeima ištraukė į anticarinę veiklą, Stanislawo tėvas buvo sumintas ir įkalintas Šiauliuose, šeimos turtas perduotas iš varžytinių. Tėvui paskirta bausmė tremtis ir katorga Tomske, į kurią jis išvyko su žmona ir vaikais. Tik 1868 m. rudenį Witkiewicziai sugrįžo į Lietuvą, tačiau gimtasis dvaras buvo negrįžtamai prarastas ir teko prašyti giminaičių prieglobsčio. Ši netektis galėjo būti viena iš svarbiausių priežasčių, lėmusių menininko sprendimą niekada nebesugrįžti į Lietuvą.

S.Witkiewiczzius mokėsi Sankt Peterburgo dailės akademijoje, vėliau – Miuncheno dailės akademijoje Vokietijoje. Po studijų 1875 m. apsigyveno Var-

šuvoje, kur įsteigė dirbtuvę, pradėjo iliustruoti periodinius leidinius, spaudoje aktyviai diskutavo meno klausimais. 1884 m. jis vedė Mariją Pietrzkiewiczziūtę, po metų susilaukė sūnaus Stanislawo Ignaco Witkiewiczziaus. 1890 m. šeima nusprendė pasitraukti į Zakopanę, kur kalniečių meno liaudies formų pagrindu dailininkas suformavo Zakopanės architektūros stilių.

S.Witkiewiczzius buvo realizmo meninės krypties šalininkas, dar studijų laikotarpiu Miunchene pradėjęs puoselėti nuotaikos peizažo tapybos principus. Jis mėgo tapyti lakoniškus, neefektingus kraštovaizdžius, sprendė objektyvaus, bet gyvybingo gamtos perteikimo paveikslu problemas. Gyvendamas Zakopanėje menininkas ne tik tapė ir projektavo namus, bet ir parašė kelias knygas.

Ignacy Witkiewicz (1885–1939), žinomas Witkacy slaptyvardžiu, yra taip pat gerai žinomas Lenkijos rašytojas, dailininkas, filosofas, romanistas ir fotografas, taip pat keliautojas. Jis yra parašęs apie 40 pjesių teatrui, iš kurių tik pusė išliko iki mūsų dienų. Jo tapybos darbai buvo eksponuojami daugelyje parodų, jo dramos rodytos įvairių teatrų scenose.

Witkacy yra iki šiol reikšminga asmenybė ne tik Lenkijos, bet ir viso pasaulio kultūrai. Jis buvo vienas svarbiausių dailininkų grupės „Formistai“ ideologų, domėjosi estetika, meno teorija, psichoanalize (žinomiausi veikalai – „Estetikos eskizai“, „Teatras. Įvadas į Grynosios Formos teoriją teatre“). Witkacy tekstuose gilinamasi į būties slėpinius, dramose siekiama atskleisti metafizinius

veikėjų pojūčius. Priklausęs moderniajai XX a. pirmosios pusės kultūrai, menininkas pats kūrė ir tvirtino svarbiausius jos bruožus – principingai neigė linijinio, nuoseklaus pasakojimo tradiciją, regimosios ir jausmų tikrovės iliustravimą, psichologinį realizmą. 1939-ųjų rugsėjo 18-ąją, išgirdęs apie Raudonosios armijos įžengimą į Lenkiją, Witkacy nusižudė.

Naująją parodą Kaune surengė Zakopanėje įsikūręs Tatrų muziejus, jam talkino Lenkijos institutas Vilniuje ir Adomo Mickevičiaus institutas Varšuvoje. Paroda atskleidžia ir šių lenkų menininkų ryšius su Lietuva. Iki šių dienų Lietuvoje gyvena Witkiewiczzių giminės, Witkacy praleisdavo čia atostogas ir rašė nepaprastai įdomius laiškus tėvui, o S.Witkiewiczzius projektavo Lietuvoje geležinkelio stočių pastatus Zakopanės stiliumi ir Palangoje tapė puikiais peizažais. Ant S.Witkiewiczziaus kapo Zakopanės garbingųjų ka-

Witkiewiczzių šeimos atstovė R. Matusevičienė gyvena Lietuvoje

pinėse yra pastatytas medinis žemaitiškas kryžius.

„Šios parodos atidarymas Kaune – išskirtinis įvykis. Tatrų muziejus Lietuvoje pristato jau trečią parodą, ir visos jos turėjo ryšį su Lietuva ir Zakopanė, liudija bendrą abiejų šalių istoriją. Mūsų muziejus išsaugojo daug su šia šeima susijusių eksponatų, ir vertingiausių pirmą kartą atvežėme į Lietuvą. Įdomu ir tai, kad mūsų muziejui priklausė 11 filialų skirtinguose pastatuose, ir iš jų trys yra suprojektuoti paties S.Witkiewiczziaus“, – sakė parodos atidarymo metu Tatrų direktorė Anna Wende-Surmiak.

Paroda džiaugėsi ir Lenkijos instituto Vilniuje direktorius – Lenkijos ambasados patarėjas Marcinas Lapczynskis, kuris lietuviškai pasakiojo kalboje pabrėžė šios menininkų šeimos ryšius su Lietuva bei pasidžiaugė, kad į parodos atidarymą atvyko ir Lietuvoje gyvenanti šeimos atstovė Regina Matusevičienė.

„Šiais metais ir Lietuva, ir Lenkija mini nepriklausomybės atkūrimo 100-ąsias metines, tad tokios parodos surengimas yra puikus dviejų šalių bendros istorijos pavyzdys. Mes siekiame pristatyti kuo daugiau bendrų taškų toje istorijoje, tad džiaugiamės ir tuo, kad buvo sukurtas dokumentinis filmas apie šiuos du menininkus tėvą ir sūnų, jų ryšius su Lietuva. Be to, parodos proga išleistas katalogas ir dar vienas leidinys bus pristatytas uždarančią šią parodą lapkričio mėnesį“, – sakė instituto direktorius.

Parodos pavadinimas – „Angelas ir sūnus“ siejamas su ilgamečiais tėvo ir sūnaus, išskirtinių dviejų artimų lenkų menininkų iš gretimų kartų, santykiais. Paroda buvo sukurta anksčiau jau rodytos Zakopanės Tatrų muziejuje ekspozicijos pagrindu, joje buvo pasakojama apie ilgamečius tėvo ir sūnaus santykius.

Naujojoje parodoje šalia meno objektų (paveikslų, fotografijų, piešinių) galima pamatyti ir mažiau žinomus dokumentus, nuotraukas bei laiškus, pasakojančius apie artimus Witkiewiczzių šeiminius ir meninius santykius bei jų ryšius su Žemaitija. Čia galima susipažinti su S.Witkiewiczziaus, Zakopanės stiliaus kūrėjo darbais, vaizduojančiais lietuvišką peizažą grožį – Baltijos jūros ir ežerų (Baltijos jūros vaizdas prie Palangos, Grįžtant iš žvejybos), jo mylimų paprastų žmonių gyvenimo vaizdus (Arimas, Draugės), 1863-ųjų sukilimo scenas (Sužeistas sukilėlis, Naktinis raitelis). Tai liudėsio dėl prarastos tėviškės kupini kūriniai

Witkacio tapyba ir fotografija gimė iš jo jaunystės kelionių ir ilgų apsilankymų ten, iš kur kilę Witkiewiczziai, Šemiotos (jo senelės giminė) ir Pietrzkiewiczziai (jo motinos giminė). Lietuviškos Witkaco fotografijos, sukurtos plenerose 1900–1903 metais, čia taip pat pristatomos pirmą kartą. Paroda bus eksponuojama iki lapkričio 18 dienos. □

Kunigas, tarnavęs Dievui, Tėvynei ...

Atkelta iš 3 psl.

E. Volteris susidomėjo draugijos veikla ir, pasiėmęs fonografą – pirmąją pasaulyje neseniai išrastą garso įrašymo priemonę, atvyko į Lietuvą. 1909 m. birželio mėnesį jis pasiekė ir Šilavotą. Volteris žinojo, jog čia klebonauja kunigai A. Radušis ir J. Vaičaitis, kuriuos pažinojo iš anksčiau, turėjo su jais ryšį, o ir Basanavičius pritarė kelionei į Šilavotą.

J. Basanavičius daug kartų viešėjo Šilavote pas savo bendramokslį ne tik bičiulystės vardan, bet ir dėl to, jog Radušio užrašytas dainas Basanavičius panaudojo savo tautosakos rinkiniuose. Šilavote buvo suburtas choras, radosi stiprių balsų. Per dvi birželio mėnesio dienas E. Volteris kartu su A. Radušiu į fonografą įrašė 26 kūrinis su melodijomis. Moterys ir vyrai stengėsi matydami tokį technikos stebuklą... Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonotekoje išsaugota penkios Šilavoto dainos ir viena giesmė, o Rusijos mokslų akademijos Sankt Peterburgo archyvo filiale tarp E. Volterio rankraščių aptikta iš šilavotiškių užrašytų 28 dainų sąrašas. Netgi Berlyno fonogramų archyvas, kaupiantis įvairius garso įrašus, iš E. Volterio užfiksuotų dainų yra gavęs keturias Šilavote užrašytas. 1909 m. rudenį tokį fonografą Lietuvos mokslo draugijai nupirko J. Basanavičius, kuris galbūt taip pat buvo nuvykęs į Šilavotą įrašyti dainų, tačiau tikslesnės informacijos apie tai nėra.

Dar didžiulis A. Radušio nuopelnas Šilavoto kraštui – ant smėlingų kalvų pasodintas miškas, trakeliu vadinamas. Vis pakalbindamas valstiečius, kad užleistų nederlingos žemės ploteį, klebonas su talkininkais sodino mišką, prie bažnyčios esančiose kalvose kartu su šilavotiškiais kunigas pasodino apie 12 000 spygliuočių: šilkapušių ir pušų. Suvešėję medžiai ir šiandieną džiugina gyventojus, priemen kunigą miškininką. O tuomet valstiečiai abejojo, ar tuose vėjo pustomuose smėlynuose gali augti medžiai, bet po to kalbėjo, kad klebonas gerą ranką turįs...

Kartu su A. Radušio atvažiavimu kunigauti į Šilavotą, prasidėjo ir dar vienas įdomus reiškinys. Tose smėlėtose kalvose netoli miestelio 1895 m. pradėjo kurtis neformalus vienuolynas, Davatkynu vadinamas. Vienišos pamaldžios moterys, troškusios būti vienuolėmis, statėsi mažyčius namelius ir kūrėsi čia gyventi. Vienu metu gyveno 14 moterėlių, kurios mokė vaikus, patarnavo ligoniams, dirbo kitus naudingus darbus, tačiau kiekvieną rytą ir vakarą jų takelis buvo numintas bažnyčion, jos buvo didžiosios A. Radušio talkininkės ir pagalbininkės. Šilavoto Davatkynas šiuo metu veikia kaip muziejus, kaip itin unikali vieta ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje.

Kunigas A. Radušis mirė 1918 m. rugsėjo 4 d., palaidotas Šilavoto kapinėse. □

„Spectrum“ – naujas leidinys studentams ir ne tik jiems

Ieva Marija Mendeikaitė

Vaikščiodama po savojo Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto koridorius, netikėtai prie rekomenduojamų skaitinių (kurie paprastai mano dėmesio nepatraukdavo) išvydau naujo pobūdžio leidinį „Spectrum“. Dėmesį patraukė ant viršelio neįprastai pavaizduotos smegenys (kiek vėliau išsiaiškinau, kad tai Vilniaus universiteto alumnės Julijos Krupčik Kembridžo laboratorijoje tyrinėjamas smegenų žemėlapis, kurį į viršelio paveikslą įkėlė iliustruotoja Eglė Plytnikaitė.). Smegenys juk visuomet reiškia kažką įdomaus, tiesa? Ne šiaip eilinių bulvarinių skaitalą. Atsivertusi „Spectrum“ supratau, kad tikrai neklydau. Žurnalas pilnas visko – kaip mokslininkai Lietuvoje bando tyrimais išsiaiškinti, kaip pažaboti du trečdalius žmonijos kamuojančias odos ligas, kas ištiks lietuvių kalbą emigracijoje, kiek procentų nėščiųjų Lietuvoje rizikuoja savo vaiko gyvybe vartodamos alkoholį ir net kaip skaitmeniniais komiksais sumažinti socialinę atskirtį Lietuvoje bei daugybę kitų straipsnių, kuriems tik reikia surasti laiko perskaityti.

Žurnalas yra nemokamas ir prieinamas visuose Vilniaus universiteto fakultetuose, prie rekomenduojamų skaitinių pasirinkimo. Norėčiau išskirti kelis šio žurnalo straipsnius, kurie man pasirodė ypatingai naudingi ir įdomūs. Pirmasis – Eksperimentinė filosofija ir „Kaip žmonės nustoja būti savimi, arba Moralinų vertinimų reikšmė mąstant apie asmens tapatumą“. Šiame skyrelyje lektorius Vilnius Dranseika (Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetas) kalba apie vieną 1848 m. dieną, kuomet geležinkelio darbuotojas Phineas Gage patyrė tragišką nelaimę, kuri jo vardą visiems laikams įrašė į medicinos istoriją. Phineas Gage, tiesdamas tunelį, net nenučiuokė, kad šalia ne laiku sprogus užtaisui, metalinis strypas kiaurai pervers jo galvą. Tačiau nors jo smegenys buvo stipriai sužeistos, jau po pusės metų šis vyras pagijo ir netgi dar dešimt metų dirbo kelininko ir įvairiausių kitus darbus.

Populiariausia (tačiau ne visų, į istoriją įsigilinusių autorių, vertinama kaip teisinga) istorija teigia, kad šis nutikimas drastiškai pakeitė Phineas Gage asmenybę; malonaus bei draugiško žmogaus vietą užėmė agresyvus ir sunkiai savo impulsus kontroliuojantis individas. Šioje istorijoje matome panašumų su Yale University filosofo Kevin Tobia eksperimentu, kurį jis atliko prieš kelerius metus. Šio eksperimento metu tyrimo dalyviams buvo papasakota apie vieną asmenį, kuris daugybę metų iš eilės dalyvavo moksliniuose tyrimuose, kol vieną kartą nutiko nelaimė ir į tą žmogų rėžėsi automobilis. Nors asmuo išgyveno, bet jam reikėjo atlikti itin sudėtingą smegenų operaciją ir po jos pacientas esą nebe norėjo dalyvauti tolimesniuose moksliniuose tyrimuose bei paliepė sunaikinti visus vertingus mokslinius tyrimus, kuriuose dalyvavo.

Kevin Tobia, pasakodamas šią istoriją, savo eksperimentą atliko

dviem skirtingoms žmonių grupėms, pateikdamas kiek kitokią jos pagrindinio herojaus veiksmų versiją. Vienai grupei K. Tobia paskelbė, esą šis individas iki autoavarijos buvęs neįpasakytai ramus, geras ir malonus žmogus, tačiau po avarijos tapęs visiškai kitokiu – žiauriu ir linkusiu kenkti kitiems. Kitai grupei filosofas paskelbė, esą šis individas iki avarijos buvęs žiaurus, o po jos tapęs malonus ir geraširdis. Klausytojai, klausęsi pastarosios versijos, kurioje buvo matomas aiškus moralinis patobulėjimas, buvo daug labiau linkę teigti, kad

Eglės Plytnikaitės iliustracija žurnalui „Spectrum“

šis individas vis dar yra tapatus savo asmenybei ir todėl turi visišką teisę reikalauti, kad laboratorijos sunaikintų apie jį surinktus duomenis. Ir atvirkščiai – toje, kurioje jis buvo „moraliai degradavęs“.

Žurnale taip pat pateikiamas ir kitas Pennsylvanijos universitete atliktas psichologės Nina Strohminger bei filosofo Shaun Nicholson projektas, kurio rezultatai buvo labai panašūs į prieš tai minėtus atvejus. Šios poros tyrimas nustatė, kad tai, ar artimieji manys, kad nuo neurodegeneracinio smegenų sutrikimo kenčiantis jų giminaitis yra vis dar tas pats asmuo kaip prieš prasidedant ligai, priklausys nuo to, kiek šis sutrikimas pažeidė individo moralinę funkciją. Būtent todėl Alzheimeriu ar skleroze sergančius individus jų artimieji linkę labiau laikyti tapatiems jų asmenybei, nei tuos, kurie serga frontotemporaline demencija. Taip, anot mokslininkų, yra todėl, kad pastarosios ligos kamuojamas individas linkęs labiau ignoruoti socialines normas, pasižymi sumažėjusia empatija, linkęs sukčiauti ir apgaulinėti. Tad moraliniai vertinimai daro didžiulį poveikį mums mąstant apie asmens tapatumą. Tarkim, žmonės labiau linkę manyti, kad priklausomybę nuo narkotikų

įgijęs asmuo tapo „visiškai kitu asmeniu“, nei tie, kurie yra įgiję priklausomybę nuo medikamentų.

Antrasis skyrius, kuris labai patraukė dėmesį – apie alkoholį ir jo daromą įtaką vaikui. Ir nors mes visi žinome, kad nėščia moteris, vartojanti alkoholį, tikrai pakenks savo vaikui, tačiau ar žinome tai, kad girtas vyras, apvaisinęs moterį, taip pat sukelia įvairias komplikacijas? Pvz., jeigu girtas vyras apvaisina moterį, jo spermatozoide būna išlikęs tam tikras kiekis alkoholio „Šioje situacijoje pirmašias dvi savaites galioja principas ‘viskas arba nieko’. Tai reiškia, kad jei yra kokių nors genetinių pokyčių, toliau organizmas paprastai nebesivysto ir įvyksta persileidimas. Jei nėštumas tęsiasi, tikėtina, kad problemų nebus – embrionas nesureagavo į alkoholio poveikį“, – teigė medicinos profesorius Algirdas Utkus.

Toliau genetikas aiškina, kad iki dviejų savaičių žmogus sudarytas iš atskirų ląstelių, dar nesivysto jokia sistema ar joks organas, tad jeigu iš 10–16 ląstelių žūsta viena ar dvi, tai likusios gyvos perima žuvusios ląstelės funkcijas ir toliau vystosi be jokių sutrikimų. Tačiau net tokiu atveju negalime teigti, kad šiam besiformuojančiam vaisiui tikrai viskas bus gerai. Pvz., jeigu vyras yra priklausomas nuo alkoholio, kokia tikimybė, kad jis susilauks vaiko, kuris sirgs? A. Utkus teigia, kad lėtinis alkoholio vartojimas gali lemti vyro nevaisingumo problemas ir epigenetinius pokyčius. Tai reiškia, kad paties geno struktūra nepakinta, tačiau gali pakisti jo funkcija ir būtent ši pakitusi geno funkcija gali būti perduota palikuoniui. Tokiu atveju palikuonis turės didesnę galimybę nešiotis šį specifinį geną, tačiau daug svarbesnis veiksnys tokiu atveju yra aplinka, nes net turint šį specifinį geną, patekus į aplinką, kurioje nėra priklausomybės skatinančių veiksnių, priklausomybė nuo alkoholio nesivysto.

Perskaičius šiuos straipsnius, aš labai džiaugiuosi, kad universitete pagaliau atsirado toks kokybiškas mokslo populiarinimo žurnalas, ir kad jis yra prieinamas visiems ir nemokamai. Rekomenduoju! □

EKO išvyka

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Neatsakingai teršdamas gamtą dėl naudos, žmogus kenkia ir sau – chemizuotas, modifikuotas maistas (per dirvožemį, augaliją ir gyvūniją) pakerta jo paties sveikatą, sukelia vis naujas neaiškias ligas, alergijas, o juk viskas pasaulyje susiję. Pasaulyje tėra tik 1, 2 proc. ekologinių produktų; apie 15 proc. ekologinių laukų – Austrijoje ir Vokietijoje, o ar yra tokių Lietuvoje? Ši išvyka ir buvo skirta su vienu iš jų susipažinti.

Kelionė prasidėjo nuo poezijos knygelės „Kažkada“, kurią padovanojo VšĮ „Ekoagros“ direktorius poetas Gintautas Labanauskas, poetiškai nuteikdamas išvykos dalyvius. Kartu įteikė pažintinę spalvinimo knygelę vaikams „Eko takučiu – ten, kur sveika ir skanu“, parengtą ir išleistą „Ekoagros“ užsaky.

„Ekoagros“: kas tai? Tai vienintelė įstaiga Lietuvoje, vykdanči ekologinės ir nacionalinės kokybės produktų gamybos sertifikavimą bei kontrolę; atlieka patikras pagal kitų šalių nacionalinius ir privačius standartus, vykdo ekologinės gamybos sertifikavimo veiklą užsienyje, teikia kitas sertifikavimo paslaugas, planuoja sukurti ekologinio visuomenės švietimo, ekologiško produktų propagavimo 2019–2029 m. modelį). Ekologiški produktai privalo būti ženklinami nacionaliniu ženklu „Ekologinis žemės ūkis“.

Pirmą Kaišiadorių r. rajone „reklaminį“ ūkį (nes tvarkingas, o ne išblizgintas, o jo šeimininkas nuoširdus: žodžio kišenėje neieško), aplankėme, kai paukšteliai sparneliais karpė šiltą bobų vasaros dangų, ant laidų, kaip ant penklinių, žaismingai tūčiojo – grojo savitas gamas.

Kažkada. Nuoskauda ir ekologinio ūkio pražia. Tai gi kažkada (nuo 1982 m.) Vitas Kučiauskas, vilkaviškietis suvalkietis, dirbo agronomu, trisdešimt metų jaunystės atidavė pieninėms karvėms, pats jas melžė. „Numiriau kaip ūkis, kai už pieną nuo vieno lito 20 cnt liko 24 cnt, tada ‘Pieno žvaigždėms’ ir ‘Rokiškio sūriui’ pasakiau: tu pas mane nebevažiuk, pieno Lietuvai nebereikia. Juk nuo ankstauro ryto (4.30 val.) lauke, 11–12 val. jau karvę melžt, o kur dar laukai sėt, akėt?’” Apsisprendė akimirksniu: pusvelčiui išdalino pienines karvutes, tada iš Prancūzijos atsivežė mėsinį galvijų, baltų. Baltus buliukus, dvejų metų paaugintus, išveža į Izraelį, Turkiją (jų likimas jam nežinomas), Lietuvai mėsinį galvijų neparduoda, nes kol kas jų čia nereikia.

„Noriu parodyti lygį Lietuvos ir truputį geriau“, – sako Vitas Kučiauskas, dabartinio ekologinio ūkio Kaišiadorių r. (Palomenės sen., Beloniškių k.) šeimininkas, ekologiškai ūkininkaujantis nuo 2011

m. Šiuo metu laiko apie 100 mėsinį sertifikuotų galvijų, yra sertifikuota beveik 230 ha ploto.

Banda. Žvyrkeliu važiuojame apžiūrėti jo galvijų bandos. Jau dešimt metų ši keliuką vis žada išasfaltuoti. Ne tik Kučiauskų šeima kasdien, labai daug meškovežių juo pravažiuoja: „dulkių prisivalgom sočiai“, – sako Vitas. Laukas durpynas tęsiasi iki pat Kaišiadorių. Jame kviečiai augo. Vitas kapitališkai valo visus griovius (ir valdžia padeda). „Ėmėm pjauti melioracijos griovius (nes per medžius nesimato griovio, iš kurio geria galvijai). Karvės durpių lauke laisvai vaikštinėja, per dieną nueina 5, 6 km (jos negali būti gardelyje). Bevažiuojant žvyrkeliu Vitas šeimyniškai apžiūri laukus: štai šitą prieš dvi dienas sūnus apšėjo – jau reikia valcuot, nes kitaip bus kaip žemėlapis.

Javai, pašaras. Labai daug daugiamečių žolių pasėjo; dobilai viską gelbsti. Šiemet sausra dirvos paviršiuje – nė viena piktžolė nedysta. Daug rugių šiemet pasėjo – pasiekė šiaudo aukštį – ir viskas gerai. Ekologinės trąšos: fosforą ir kalį atsiveža iš Šveicarijos arba Austrijos. Jų reikia gauti 3,5–4 tonas. Su srutom ir mėšlu labai padeda – gerosios bakterijos. Juk kalkiniai laukai. Ant kelio – molis, smėlis, durpės. Ekologinių kviečių kaina dėl sausros padidėjo (už toną – 280 eur, kai įprastinė – 210 eur).

Kodėl būtent ekologinis ūkis? „65-erių metų nė vieno varuotojo mechanizatoriaus nebeliko (tai gi – nuo tų cheminių trąšų), tai kam atiteks tos varganos 200 eurų pensijos?“ Vitas buvo sumąstęs vėjo malūną statyt – kad jam pensiją mokėtų (vėjo čia yra kasdien), betgi reikia daug darbo ir investicijų. O neseniai paleido naują modernią grūdų džiovyklą.

Nauja grūdų džiovykla atrodo išpūdingai. Kaip tyčia atvažiuoja sūnus, stebim, kaip pilami išdžiovinti grūdai. Aplinkui sukinėjasi draugiška pagyvenusi šeimos narė – juoda kalė Fifa. **Tęstinumas.** Šalia Vito ūkio įkurti trys jo vaikų ūkiai, taip pat ekologiniai: sūnaus Egidijaus Kučiausko, žento Audriaus Driaučiūno ir dukros Kristinos Didjurgės – Kučiauskaitės. „Perkam padargus, prašom paramos: trys presai, trys vartytuvai, dirbam kartu. Žinoma, tikrina: ar čia vienas tėvas vadovauja, gal vaikai fiktyviai ūkį įkūrė? Betgi atskiros šeimos, atskiri ūkiai, viskas gerai. Ūkius skiria mažaug dvidešimt km (trys keturi kaimai vienoje seniūnijoje). Sūnus taip pat agronomas, žentai baigė teisę, bet persiorientavo į žemės ūkį, o dukros – buhalterė, vadybininkė, dirba firmose (moteriai čia nėra darbo). Visi dirba savo darbą ir dar turi laiko padovantoti Vitui anūkų: vienam septyneri, kitam – pusantrų, o trečio dar laukiam ateinant.

„Jei nemėgčiau šio darbo, dvylika valandų neišdirbčiau lauke... Jei gu nervas paima, nuvažiuoju į patį gražiausią lauką. Galiu gyventi oriai“, – atvirauja ūkininkas Vitas Kučiauskas. □

Ūkininkas Vitas Kučiauskas

Kučiauskų ūkio banda

Alergija paminklams

Atkelta iš 5 psl.

O kuo pasižymėjo Lietuvos sostinė Vilnius? Pirmiausia – įvairiausiais draudimais statyti paminklus, nepagarba patriotinių organizacijų pastangomis Lukiškių aikštės centrinėje dalyje esančiame Šimtmečio žiede patalpintoms Laisvės kovų relikvijoms, jų neapsaugojimu nuo vandalizmo apraiškų, po visą pasaulį išplatinta skandalinga „Vilnius – the G-Spot of Europe“ reklama, vienadieniais šou tipo spektakliais, pvz., šimtu laužų Gedimino prospekte 2018 m. Vasario 16 d., nesibaigiančiomis sostinės centre rengiamomis prekybos mugėmis ir banaliomis triukšmingomis pramogomis, kurių metu nepagarbiai elgiamasi su Lukiškių aikštėje ir jos artimiausiose priegose esamais memorialiniais akcentais. Kai kuriuos jubiliejiniais metais rengiamus ir Vilniaus savivaldybės propaguojamus renginius, manau, galima palyginti net ir su Vilniaus čili pipiriukų valgybos čempionatu, apie kurį skelbė Vilniaus savivaldybės tinklalapis.

Gal reikėtų priminti bent keletą Vilniaus savivaldybės valdininkų, matyt, irgi jaučiančių alergiją paminklams, draudimų ir merijos veiksmų bei nuostatų: uždraudė statyti dr. Jono Basanavičiaus paminklą Sirvydo skvere; neleido deramai įamžinti sovietų nukankintų 1918–1940 m. Lietuvos vyriausybės narių atminimo Vilniuje prie Vyriausybės rūmų; iš Lukiškių aikštės „Šimtmečio rato“ išlupo granito plokštes su Šimtmečio rate patalpintų Lietuvos laisvės kovų relikvijų sąrašu, šias ir kitas Lukiškių aikštėje patriotinių organizacijų padėtas Laisvės kovotojų atminimo plokštes „patalpino“ „Grindos“ atliekų sandėliuose (ačiū Dievui, plokštes su relikvijų sąrašu jau gražintos į Lukiškių aikštę); nesutinka, kad prie Seimo rūmų būtų pastatytas A. Muloko koplytstulpis; mano, kad Vilniui nereikia pirmojo Lietuvos prezidento A. Smetonos ir Vytauto Didžiojo paminklų; neleido Vilniuje pastatyti A. Sakalausko „Laisvės kario“; nesirūpina deramu Seimo, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą simbolizuojančios skulptūros „Žinia“ prie Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos aplinkos, taip pat Lietuvos savanorių kapų sutvarkymu Naujosiose Rasų kapinėse ir t. t.

Kodėl taip yra? Priežasčių, matyt, tiek daug, kad ir ant jaučio odos dydžio lapo jų nesurašysi. Pasakysiu tik tiek, kad, kaltas, matyt, ne tik sprendimų negalintis ar nenorintis priimti mūsų vadinamasis politinis „elitas“, bet ir mes visi – mūsų visuomeninės organizacijos, judėjimai, kūrybinės organizacijos, kiti piliečių sambūriai, nes nesugebame susitelkti, vieningai ir tvirtai pareikalauti, kad Lietuvos sostinėje nebūtų trukdoma deramai įamžinti Lietuvos laisvės kovotojų ir komunistinio teroro aukų atminimo, kad mūsų aukščiausio lygio rinktieji ar paskirtieji valstybės pareigūnai nesibodėtų visais, taip pat ir patriotinio turinio paminklais ir kitais istorinės atminties įamžinimo ženklais ir projektais, nerikiuotų jų į vieną gretą su sovietmetį garbinusiais statvais, nesityčiotų iš „praeities šešėlių“, nebijotų „galvoti apie praeitį“, girdėtų patriotinių jėgų balsą, nestrigtų bevausių ir beprasmiškų, dirbtinai konstruojamų diskusijų, neskaidrių konkursų, vadinamųjų „kūrybinių dirbtuvių“ ar „švogerysčių“ ir korupcijos voratinkliuose, bet laiku priimtų reikalingus sprendimus ir, dirbtinai nevilkindami, juos įgyvendintų, o neatidėliotų iki kitų jubiliejų, kuriuos vėl pasitiks visiškai nepasiruošę.

Medžiaga apie Estiją parengta pagal: 1) 100th Anniversary of the Estonian Republic; 2) Independence Day Parade on Tallinn's Freedom square; 3) The President of the Republic at the Republic of Estonia Independence Day celebration at the Estonian National Museum; 4) A Memorial for the Estonian Victims of communism in Maarjamae is open; 5) Estonia opens Memorial in remembrance of 22000 victims of communism; 6) A Memorial to the victims of communism opens in Estonia; 7) The Estonian National Museum (Eesti Rahva Muuseum) opens in Tartu; 8) 5 Reasons You should visit the Estonian National Museum in Tartu.

Nuotraukos iš Vikipedijos anglų kalba: 1) War of Independence Column in Tallinn; 2) Freedom Square in Tallinn; 3) Independence Day Parade on Tallinn's Freedom square; 4) The Estonian National Museum (Eesti Rahva Muuseum) in Tartu; 5) A Memorial to the victims of communism opens in Estonia – vaizdai. □